

Talvikki Torppa
FM, koordinaattori

Suomalaisista etunimistä

Suomalainen etunimistö on herkullinen harrastuskohde; 35 000:sta nimestä löytyy aina uutta. Tämä Tampereen sukututkimusseuran jäsentilaisuudessa esitetty luentomateriaali käsittelee nimistämme alkuperää, yleisyyttä ja suosion vaihtelua, nimenantoperusteita ja nimien määrää. Tämä on siis vain pieni piipahdus nimistöömme, mielenkiintoisia aihepiirejä olisi toki muitakin.

Suomessa käytetyn nimistön alkuperä

Meitä miellyttäviä nimiä on kertynyt usealta eri suunnalta. Eeva Riihonen luokittelee nimiryhmät mielestäni pätevästi:

- omaperäinen nimistö ns. pakanallisen ajan etunimet, kansallisromantiikan mukanaan tuomat, luontoaiheiset nimet (mm. Auvo, Tuulikki, Ilmari, Lumi)
- heprealaiset, Vanhan Testamentin nimet (mm. Maria, Anna, Johannes, Markus)
- kreikkalaiset, mm. Uuden Testamentin ja ortodoksisen pyhimyskalenterin nimet, mytologia (mm. Irene, Margareta, Sofia, Aleksis, Petrus, Timoteus)
- latinan kielen nimet (mm. Emilia, Julius)
- skandinaaviset nimet, jotka ovat usein kaksiosaisia (mm. Ragnhild, Eerikki)
- germaaniset nimet, jotka ovat myös usein kaksiosaisia – nimi kertoo tarinan, eläinmistökin on yleistä (Aadolf, Matilda)
- anglosaksiset nimet gaelin, keltin ja walesin kielistä (mm. Ossian, Selma, Artturi)

- slaavilaiset nimet ovat tulleet Suomeen Karjalan ja Venäjän kautta, nimet pohjautuvat usein muinaiseen kreikkaan (mm. Nikolai, Veera, Katja)
- muut vierasperäiset nimet (esim. Ramona, Safira, Ali, Minka)
- jumalien nimiä on käytetty kaikissa maissa. Omia ja muualta tulleita jumalnimisiä ovat mm. Aasa, Kristian, Tuure, Ahti.
- kasvien nimet (mm. Flora, Iiris, Linnea, Camilla, Ruusu, Lilja, Jasmin, Pinja)
- paikkakuntien nimet, mm. Lapin romantiikan (Saana, Inari), tai sota-ajan tuomat (Karelia, Onta)
- vanhempien nimistä johdetut nimet (Laurinpoika, Martintytär, Lauriina, Mikaela)
- lempinimet (usein myöhemmin vaihdetut: Titu, Kati, Kapo)

Nimien yleisyys ja suosion vaihtelu

Ei tarvitse olla nimiharrastaja tunnistaakseen eri ikäpolvien suosikit. Osannet sijoittaa oikeille vuosille vaikkapa nimiparit Arvo ja Irma, Mika ja Sanna?

Pakanuudenaikaisten nimien häivytyä (säilyivät kyllä kristillisten nimien rinnalla pitkälle keskiaikaan, syrjäseuduilla 1500-luvulle saakka) ja siirryttyä osin kotieläimille, tulivat kristillisperäiset nimet. Ne taas pitivät valtaa 1800-luvulle saakka. Vuosina 1882 ja 1883 julkaisiin Kansanvalistusseuran Kalenterit, jotka muodostuivat uusiksi nimilähteiksi. Näihin otettiin 60 uutta nimeä (Lahja, Ilmari, Helmi, Toivo) suomalaisasuisten vanhojen nimien (Sakari, Antero) lisäksi.

Suomessa on käytössä noin 35 000 eri nimeä, jopa 20 000 käytössä yhden vuosikymmenen aikana. Almanakka pitää sisällään niistä vain 752 nimeä! Nimistön määrää voi verrata esim. vuosina 1980–1991 syntyneiden lasten määrään, joka on 680 000. Ruotsinkielisestä almanakassa ja ortodoksisen kirkon kalenterista löytyy lisää.

Nimien suosio jakautuu aina hyvin epätasaisesti. Suurin osa erilaisista etunimistä on niin harvinaisia, etteivät satu eteemme koskaan. Oletko kuullut käytössä nimiä Mandelina, Tara, Pami tai Terentios? Naisten nimiä on tarjolla tai keksitty enemmän kuin poikien. Valinnanvaraa nimissä on paljon, mutta valtaosa joka ikäpolvesta saa melko yleiseksi osoittautuvan nimen, koska nimenvalintaa ohjailee sosiaalinen vaistomme.

60–77 % lapsista on saanut nimen, joka on annettu vähintään 1000:lle, usein jopa yli 5000:lle (tytöt 79 nimeä, pojat 74). Yli 5000 kertaa annettuja nimiä pojilla on 18, tytöillä 10 – samannimisyyys on siis pojilla suurempaa kuin tytöillä. Alle 10 kertaa valitun nimen sai 1980-luvulla vain 4 tyttöä ja 2–3 poikaa sadasta.

Näitä tilastoja ei kannata säikähtää: todennäköisyys kohdata täysnimikaimansa, siis sukunimi mukaan lukien, on äärimmäisen pieni. Kiviniemen tutkimusaineistossa oli kyllä peräti 1700 Mikko Juhania, mutta Mikko Juhani Virtanen olisi näistä nimenä neljällä (Virtanen-nimen yleisyys 0,25 %). Samalla tavalla laskien Heidi Maria Korhonen -nimen olisi saanut 80-luvulla kaksi tai kolme tyttöä.

Nimien suosio vaihtelee usein aaltomaisesti, suosion huipulta harvinaiseksi tietyssä ikäpolvessa ja nousuun uudestaan. Nimimuoti muuttuu. Tunnistamme jotkut nimet vanhojen nimiksi, jotkut nuorien. Yllättävää on ehkä se, että etunimien suosio vaihtelee hyvin johdonmukaisesti. Nyt herättäisi huomiota, jos lapsi saisi nimekseen Mirja tai Jorma, Raili tai Mauri. Mutta menee sitä vipuun nimensuosiota miettiessään nimistöntutkijakin; Kustaa Vilkuna kirjoittaa kirjassaan *Etunimet* vuonna 1976 seuraavaa: "Merkkillisellä tavalla ovat nykyisin käyneet epämuodikkaiksi sellaiset 'topeliaaniset' nimet kuin Fanni, Hilma, Iita, Selma, jotka runsaat sata vuotta sitten olivat

hienointa muotia. Samoin on käymässä Eemelin, Oskarin ja Uunon." Ainoa Vilkunan mainitseminen, joka ei ole uudessa nousussa, on Uuno! (Iita passaa nykyisin, mutta mieluummin Ida- tai Iida-muodossa.)

Mitkä nimet ovat sitten nyt suosiossa? Vuoden 1999 suosikit koko maassa olivat Jenna, Emma, Julia, Emilia ja Laura / Aleks, Ville, Eetu, Juho ja Jere. 1998 suosikit Tampereella olivat Laura, Julia, Elina, Emma, Ella ja Sara, pojilla Aleks, Joonas, Valtteri ja Ville. Samassa nimivirrassa siis ollaan!

Miehen nimi vai naisen nimi?

Yleensä miesten ja naisten nimet ovat erotettavissa. Suomessa tuli vuonna 1946 voimaan etunimilaki, jonka mukaan nimeksi ei saa hyväksyä "pojalle naisennimeä eikä tytölle miehennimeä". Etunimilain tultua voimaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralta pyydettiin nimiluetteloa, josta kävisi ilmi jaottelu miehen- ja naisennimiin. Luettelo ilmestyi vuonna 1947, mutta koska se sisälsi vajaa 900 nimeä, ongelma ratkesi vain yleisimpien nimien osalta.

Tehtyjen tutkimusten perusteella väestölämme oli parikymmentä vuotta sitten 119 selkeää etunimeä, jotka oli annettu eri sukupuolille vähintään 10 kertaa. Yli 100 kertaa eri sukupuolille annettuja nimiä oli 18 ja yli 1000 kertaa miehen- ja naisennimiksi katsottuja nimiä 3: Vieno, Kaino ja Rauni. Muut kummallakin sukupuolella sadan rajan ylittäneet ovat Armi, Ensi, Eeli, Hille, Lahja, Muisto, Oiva, Oma, Onerva, Soini, Sointu, Sulevi, Sulo, Tuovi ja Varma. Lähes kaikki siis omakielisiä.

Monista tällaisista on pelkästään kielellisin perustein mahdoton sanoa, että nimi on vain miehelle tai naiselle sopiva. Kiviniemi heittääkin teoksessaan *Iita Linta Maria* kysymyksen, että jospa etunimijärjestelmämme ei koostukaan vain miehennimistä ja naisennimistä vaan näiden lisäksi myös molemmille sukupuolille kuuluvista nimistä?

Käytännössähän näin on: historiallisten syiden takia tai siksi, että harvinainen nimi ei ole vielä leimautunut naisen- tai miehennimeksi. K. J. Ståhlberg esittikin kaukoviisaasti, nimikäytännön tuntien etunimilain perusteissa, että

"lapselle ei saa antaa sellaista nimeä, joka on selvästi sen sukupuolen vastainen".

Nimien määrä

Vielä muutama vuosisata sitten suomalaisilla oli vain yksi etunimi. Kahden tai useamman nimen antaminen levisi Suomeen 1700-luvulta alkaen muoti-ilmiönä. Malli saatiin ruotsalaisilta ja Suomen ruotsinkieliseltä väestöltä, mutta uuden tyylin juuret olivat Keski-Euroopan ylhäisön piirissä.

Suomessa alueelliset erot olivat pitkään suuria. Nopeimmin moninimisyys (yleensä kaksi-) omaksuttiin Uudenmaan sekä Turun ja Porin läänissä, hitaammin Itä-Suomessa, erityisesti Karjalassa. Idässä vanhaa yksinimisyyttä tuki ortodoksinen malli, jonka mukaan lapselle annettiin vain yksi etunimi. 1800- ja 1900-lukujen taitteessa syntyneet kuusjärveläiset isovanhempani saivat nimikseen Hilja ja Juho, veteliläiset Hilja Alina ja Matti Adrian.

Yksinimisyys on laskenut tämän vuosisadan aikana 5 %:n tasolle, kaksinimisiä on noin 80 % nimensaajista, kolmenimisiä 15 %. Alueelliset erotkin ovat tasoittuneet. 1980-luvulla selvän muutos on kolmen etunimenannon lisääntyminen. Yksinimisyyden pieni osuus Suomessa on poikkeuksellista verrattuna esim. Euroopan maihin. Saksassa valtaosa lapsista on yksinimisiä. Englanninkielisissä maissa ihmisillä on kyllä usein välinimi, mutta se ei välttämättä ole etunimi, neljännes niistä on alkuaan sukunimiä. Välinimet kuuluvat myös Ruotsissa henkilönimijärjestelmään.

Silloin kun nimiä on useita, lyhyet nimet ovat yleensä rimpun alkupäässä. Suomalaista "nimikorvaa" on aina miellyttänyt ns. viskurilaki. Etunimiyhdistelmissä (ja muissakin vastaavissa sanaliitoissa) raskaampi osa on jälkimmäisenä. Olli Juhani ja Hanna Kristiina kuulostavat paremmilta kuin Juhani Olli ja Kristiina Hanna. Pientä lipsumista on huomattavissa; liekö tv:stä tutut englantilaisen kielialueen Elisabeth Mary -tyyppiset nimiyhdistelmät olleet vaikuttamassa tähän? Olen esim. tavannut kastetuissa useita kertoja Suvi Johanna Mari -tyyppisiä nimiä. Nimi ei soi kuten vaikkapa Suvi Salla Johanna tai Jari Jaakko Juhani. Jos etu-

nimi on kolmetavuinen ja yhdistelmässä on kolme nimeä, korva kertoo silloinkin rytmin: Elmeri Taavi Johannes, Matilda Tiia Mikon tytär.

Nimenantoperusteet

Nimenvalinta on hyvin herkkä ja yksityinen asia, mutta samantapaisten valintojen tekemistä kuin pukeutuminen tai sisustus. Nimenvalintaa ohjaa sosiaalinen vaistomme. Hyvä on ottaa hyvä nimi, sanoo sananlasku. Vilkunaa lainatakseni: "Etunimi on ihmisen yksilöllisin ulospäin suuntautuva tiedottaja, hänen ominaisleimansa." Riihonen taas toteaa, että jokaisella etunimellä on tarina ja jokainen ihminen lisää tätä tarinaa. Muutamat vähäiset tavut, joilla ei välttämättä ole erillismerkitystä, kykenevät herättämään värikkään mielikuvan henkilöstä.

Nimiä myös muunnellaan: useista vanhoista etunimistä on kymmenissä laskettava määrä säännöttömiä ja eri arvoisia toisintoja, puhutelu- ja hellittelymuotoja.

Suomalaiset antavat lapsilleen nimiä, jotka nimenomaan miellyttävät heitä. Aina ja kaikissa maissa ei ole ollut näin: kauniin nimen on voitu pelätä kiinnittävän pahojen henkien huomion lapseen. Paholaisen pettämiseksi on annettukin kauhistuttava, ruma nimi. Hämäykseksi poika (arvokkaampi lapsi) saattoi saada tytön nimen. Kuolemaa taas voitiin torjua voimani- millä kuten Susi tai Elävä.

Mikä meitä sitten miellyttää? Muinaiset suomalaiset pakanallisen ajan etunimet liittyivät esim. vuodenaikoihin (Talvi), urhoollisuuteen (Hyväjoutsu), vuodentuloon (Viljari), onnenodotuksiin (Päivälapsi), ammattiin tai talon nimeen. Nimeä saatettiin vaihtaakin eri elämäntilanteissa, kuten edelleen mm. Kiinassa tapahtuu. Kristinusko syrjäytti pakanallisiksi leimatut omakieliset etunimet, mutta kristillinen nimistö muuntui kyllä suuhun sopivammaksi. Kansallisromantiikka taas toi mukanaan uusia suomalaisia nimiä, kalevalaisia (Jouko, Aino) sekä luonteenpiirteisiin (Tyyne, Jalo) liittyviä. Väliin tuli kausi, jolloin näennäisesti merkityksettömät (merkityssisältö ei yleisessä tiedossa) nimet olivat suosituimpia, haettiin "neutraaleita" nimiä. Nyt tuntuvat taas kelpaavan voimak-

kaatkin merkityssisällöt: Kivi, Unelma, Onni, Kukka.

Jos nimenantajilta kysyy syytä nimenva-
lintaan, on vastaaminen usein vaikeaa. Olen jopa
kuullut kommentin, että "en minä tiedä, mistä
nimistä pidän". Mutta perusteitakin löytyy: ni-
men äänneasu on kaunis, miellehtymä tuo
mukavia muistoja, olen pitänyt nimestä pikku-
tytöstä lähtien, merkityssisältö on myönteinen,
halusin pojalle mahdollisimman yleisen nimen,
lapsi kerta kaikkiaan näytti sen nimiseltä.

Vuonna 1979 järjestetyn suuren almanakka-
kyselyn vastausten mukaan nimen valintaan
vaikuttavat myös suvussa esiintyvät nimet, elä-
vät esikuvat suvun ulkopuolta, historialliset ja
kirjalliset henkilöhahmot (satuhahmotkin), us-
konnolliset esikuvat, erilaiset systeemit kuten
alkusointuisuus sisarten nimien kanssa (Kalle,
Kaisa, Kerttu) sekä käytännölliset näkökohdat.

Kuuluisuuksien mukaan lapsien nimeämi-
nen on käynyt mm. näin: 1800-luvulla herän-
näistaloissa kastettiin monta Villeä ja Arvia
Wilhelmi Malmivaaran ja Arvid Logrenin mu-
kaan, viime vuosina Teemu Selänne on lisän-
nyt Teemun suosiota, Joel Hallikainen Joelin.
Lindan suosio ensin nousi, nyt nimi on jo sel-
vässä laskussa.

Vierasperäisyyskin on kovasti suosiossa,
erityisesti kirjoitusasut, jotka ovat vieraita suo-
men kielelle (Nico, Christina, Alexandra). Nä-
mä eivät ehkä kummastuta, jos perheen tausta
on selkeästi suomenruotsalainen, mutta Virta-
sen Tuijan ja Pekan lapsilla kyllä. Jean Michael
Pöntinen pysäyttää, ainakin minut.

*Kaikki kukat kukkikoot, mutta nimenantajat
ajatelkoot kuitenkin nimenkantajaa!*

Pojista Riika olisi halunnut Rans-Petterin ja toises-
ta Helanterin, mutta Topissa oli sen verran tolkun
miestä, että pojista tuli Sakeus ja Sylvesteri, arkipu-
heessa Sakke ja Vesteri. Kolmas lapsista oli onneksi
sattunut syntymään tyttönä, ja silloin isä Topilta
oli nimenva-
linta-
valta-
loppu-
unut. Kannesta kanteen
oli äiti Riika allakan lehdet sormiellut, tavaillut ris-
tiin rastiin ja vihdoin ristittä ropsahuttanut tyttö-
sensä kolmelle vieraalle nimelle: Peata Parypara
Raakeli. "Saakeli!" oli Topi kirahtanut, mutta
silloin oli ollut jo myöhäistä. Petiksi tyttöä sentään
vain kotioiloissa nimitettiin. Neljännelle lapsukai-
selle, joka myös syntyi tyttönä, valitsi Riika
niinikään omakeksimänsä valikoiman: Iita Linta
Maria, joka nimi isänkin mielestä oli näppärä,
tyttö kun muutenkin äännähteli "kuin mikä
tiittakerttu metsässä." Viidennessä lapsesta tuli
ruustinnan Birger-nimisen pojan mukaan Pirjeri,
vähän siinä toivossa, että hänestäkin voisi tulla
vaikka hosmestari, mutta Piriksi pojanpulikkaa
hoettiin.

(Ilmari Kianto: *Punainen viiva*)

Lähteet

Eero Kiviniemi: *Iita Linta Maria. Etunimiopas
vuosituhannen vaihteeseen.*

Eeva Riihonen: *Mikä lapselle nimeksi?*

Kustaa Vilkuna: *Etunimet.*

Muu aineisto

Pentti Lempiäinen: *Suuri etunimikirja Pentti*

Väestörekisterikeskuksen julkaisemat nimi-
tilastot

www.genealogia.fi/nimet

www.uta.fi/campus/981